

Список використаних джерел та літератури:

1. Schramm, Wilbur. 1971. The Nature of Communication Between Humans // Process of Effects of Mass Communication / Rev. ed. by Wilbur Schramm and Donald F. Roberts. – Urbana.

СКИБА Оксана,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

**СПІВВІДНОШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНДИВІДУАЛЬНОГО
У НАУКОВОМУ ПІЗНАННІ**

На початку третього тисячоліття наукове знання отримує особливий статус і якісно видозмінює життя суспільства за допомогою інформаційних технологій, які і були створені на його основі. Сучасна наука в багатьох аспектах сильно відрізняється від науки, яка існувала ще півстоліття тому. За допомогою інформаційних технологій у науково-дослідний процес для розв'язання поставленої проблеми можуть залучатися сотні тисяч людей у всьому світі, що в значній мірі визначає пріоритетні напрями розвитку науки та тенденції розвитку суспільства.

Сьогодні наука постає перед нами не лише як система знань, а й як специфічна форма духовної діяльності людини, внаслідок якої виникають нові форми науки, утворюються великі науково-дослідницькі колективи, члени яких віддалені географічно на тисячі кілометрів. Саме високий рівень розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє вченим швидко обмінюватися інформацією в режимі онлайн, поглиблювати базові знання, використовувати у роботі нові методи і прийоми дослідження тощо. Сучасні вчені відзначають важливість урахування соціокультурного аспекту наукових досліджень, змінюють ставлення до ненаукових

форм знання, звертають увагу на активність і безупинну мінливість суб'єктів наукового пізнання, що свідчить про формування нового постнекласичного типу наукової раціональності.

Наука, яку учені позиціонують як постнекласичну, включає в результат пізнання не лише об'єктивну цінність знання, а і його суб'єктивні характеристики, такі як зв'язок зі світоглядними та морально-етичними орієнтаціями, соціальними установками та стереотипами, а також з особистісним знанням, переконаннями, досвідом окремого ученого тощо. При врахуванні всіх цих характеристик дослідник використовує культурологічний підхід, тобто «виявляє зміст культурної інформації та її носіїв (цінності, ідеї, переконання, символи, міфи, традиції, принципи, усталені суспільні інститути тощо), процес їх творення, трансляції в простір життєдіяльності людини, детермінацію елементами культури та національною культурою загалом процесів і явищ суспільного життя» (Гончарук 2014: 91).

В історії розвитку теорії пізнання діяльнісний підхід не є новим. У загальному сенсі його можна до певної межі розглядати як протиставлення теорії «дзеркального відображення», яку свого часу розвинули і висунули представники емпіризму Нового часу. Але, як ми вже згадували у попередніх роботах, не доцільне різке протиставлення «діяльнісного підходу» теоріям пізнання класичного емпіризму та раціоналізму, оскільки вони також містять у собі ідею діяльності, хоч і у згорненому вигляді (Скиба 2009). Діяльнісний підхід не можливо повністю втілити у життя без врахування соціального й індивідуального факторів. А вплив світоглядних і ціннісних орієнтацій, особистих уподобань та смаків, індивідуальних умінь і навичок суб'єкта пізнання на результат пізнання не завжди можна точно передбачити. Особливо враховуючи трансформації, які відбулися в об'єкті та суб'єкті пізнання в епоху становлення постнекласичного типу наукової раціональності на основі розвитку інформаційно-комунікаційних систем.

Використання інформаційного підходу дозволяє виявити найбільш характерні для будь-якого об'єкта інформаційні аспекти (Гончарук 2014: 91). Основними факторами більш широкого використання інформаційного підходу є всепроникність інформації в усі галузі діяльності людини, різке зростання її обсягів, проблема її доступності та достовірності, розвиток інформаційних технологій та становлення суспільства, яке такі вчені як О. Тоффлер пропозиціонують як інформаційне.

Високий рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій давно вже ускладнив і видозмінив процес проведення експериментів, наслідком чого стала поява віртуальних експериментів, які, до речі, теж бувають різними. Так, наприклад, інформаційний експеримент використовується для дослідження дії різної інформації на об'єкт, що досліджується. Обчислювальний експеримент широко застосовується при створенні віртуальних моделей явищ, що вивчаються (Онопрієнко 2014: 363). Якщо врахувати, що після дослідження моделі відбувається обов'язкова екстраполяція результатів на оригінал, детермінація результату наукового пізнання інтерпретативними здібностями суб'єкта є очевидною.

Оскільки за таких умов пряме спостереження часто стає майже неможливим все частіше застосовується непряме спостереження, засноване на правильній побудові умовиводів і доведень, це стає причиною зростання впливу методу інтерпретації на наукове пізнання. Адже інтерпретаційні процедури, що використовуються суб'єктом наукового пізнання, детерміновані його індивідуальними особливостями, особистим досвідом і знанням, світоглядно-ціннісними орієнтаціями наукового співтовариства, з яким ідентифікує себе вчений. У цьому випадку результат пізнання – далеко не дзеркальне відображення і не фотографічний відбиток, а являє собою єдність об'єктивного знання з індивідуальними і соціальними якостями, суб'єктів що пізнають. Отже, результати пізнання змінюють статус і стають фактами, а факти містять у собі певні інтерпретації, які у дивний спосіб можуть випереджати самі

факти. Так, відомий фізик У. Максвел свого часу відкрив радіохвилі, ще до того, як їхнє існування змогли підтвердити емпіричні експерименти. У таких випадках мова не йде про упередженість чи необ'єктивність. Психологія науки переконливо показує на конкретних прикладах, що навіть спеціально треновані люди бачать лише те, що хочуть побачити, а результати можуть значно варіюватися залежно від того, хто здійснює інтерпретаційні процедури.

Отже, в процесі розвитку і становлення науки найбільші труднощі виникали навіть не при організації і проведенні наукових досліджень, а за необхідності зламу традиційного розуміння отриманих результатів, оскільки при цьому потрібно було протидіяти як соціальним, так і індивідуальним установкам, стереотипам і цінностям відповідної епохи. Свого часу, коли М. Коперник розробив і презентував науковому співтовариству геліоцентричну систему, йому одночасно довелося протистояти двом титанам: особистому авторитету Арістотеля, який нараховував тисячі років, і соціальному авторитету церкви, що не терпіла суперників у боротьбі за вплив на суспільство. І перший, і друга були прихильниками системи Птоломея, тому поки Й. Кеплер не відкрив свої закони руху планет (у розрахунках М. Коперника була досить значна неточність, вони всі були розроблені для колових орбіт, а не еліптичних), а Г. Галілей не надав поглядам М. Коперника експериментального підтвердження, його роботи мало хто сприймав серйозно. Свого часу творець теорії відносності, А. Ейнштейн, теж зіткнувся з чимось подібним: знищивши стару теорію про ефір, він фактично виступив проти авторитету «сера Ісаака Ньютона» (який був її автором) і спровокував негативну реакцію наукового співтовариства на своє відкриття, щоправда, через свій характер, частково її не помічає, а частково ігнорує, не «збираючись сідлати Росінанта і їхати на вітряні мельниці». Отже, як бачимо в усі часи значна частина наукової діяльності завжди була спрямована не на те, щоб пізнати таємниці природи, а на подолання

застарілих соціальних догм та стереотипів, переконань, що гальмують розвиток науки, хоча свого часу були корисними.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончарук Т.В. Основи наукових досліджень / за заг. ред. Т.В. Гончарук. – Тернопіль, 2014. – 272 с.
2. Онопрієнко В.І., Онопрієнко М.В. Історія, філософія, соціологія науки і технологій: К.: ДП Інформ.-аналіт.агенство, 2014. – 447 с.
3. Скиба О.П. Стиль наукового мислення в соціально-психологічному і соціологічному аспектах. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2009. Вип. 1 (9). С. 91–94. (Серія: «Філософія. Культурологія»).

СУХОВА Надія,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

СОЦІАЛЬНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ В ЛЮДИНІ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

Цифровізація, як основна цінність ХХІ ст., сформувалася під впливом втілення сучасних технологій в усі сфери людського існування. Тому формування нових умов комунікації в суспільстві з домінуванням ринку послуг, є незворотним. Цей процес виявився неоднозначним в тому аспекті, що, з одного боку відбувається полегшення управління соціуму, а з іншого – може нести загрозу створення «цифрового концтабору» з відповідним типом індивідуальної свідомості.

Американський футуролог та винахідник Р. Курцвейл, який створив численні системи для розпізнавання мовлення та зробив наукові технологічні прогнози, що передбачили появу штучного інтелекту і засобів радикального продовження людського життя. У його працях показаний вплив нових технологій на життя